

AGROSANOAT MAJMUASIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI VA MAHSULOTLAR TANNARXI

Egamberdiyev Shavkatbek Shahobiddin o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti

Iqtisodiyot yo'nalishi 2-kurs talabasi

Tel: +998911752964

Email: shavkatbekegamberdiyev@gmail.com

Olchinboyev Otabek Abdusamad o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti

Iqtisodiyot kafedrası asistenti

Annotatsiya. Maqolada Agrosanoat majmuasida ishlab chiqarish xarajatlari nima va uni hisoblanishi, ular qayerdan qanday holatda hisobga olinishi bo'yicha batafsil ma'lumotlar keltirib o'tilgan. Tannarx nima ekanligi, qayerdan kelib chiqishi, qanday hisoblanishi, hisoblanish paytida nimalar e'tiborga olinishi doirasida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Ishlab chiqarish xarajatlari, tannarx, xarajatlar kalkulyasiyasi, asosiy mahsulot, qo'shimcha mahsulot, amortizasiya, iqtisodiy qonunlar, iqtisodiy muhit, hudud iqtisodiyoti, ijtimoiy masalalar, aholi turmush darajasi, iqtisodiy samara, ijtimoiy samara, ishlab chiqarishni intensivlashtirish.

Kirish. Agrosanoat majmuasi mamlakatimiz xalq xo'jaligining eng muhim tarmog'i, uning serqirra faoliyatini tashkil etish va boshqarish uchun ma'lum miqdorda moddiy, pul hamda mehnat sarf-xarajatlari amalga oshiriladi. Ularning mamlakat miqyosidagi miqdori jami ijtimoiy xarajatlar deb ataladi. Ijtimoiy xarajatlar ijtimoiy mahsulot qiymati bilan tengdir. Ularning tarkibi quyidagilardan tashkil topadi:

1. Ishlab chiqarish vositalarida buyumlashgan xarajatlar. Ular o'tgan davr xarajatlari bo'lib, **S** harfi bilan belgilanadi.

2. Jonli mehnat xarajatlari. Ular o'zi uchun yangi qiymatni yaratadi, **V** harfi bilan belgilanadi.

3. Buyumlashgan va jonli mehnat uyg'unlashishi natijasida jamiyat uchun qo'shimcha qiymat yaratiladi. U **m** harfi bilan belgilangan.

Ijtimoiy xarajatlar, ya'ni yalpi ijtimoiy mahsulot qiymatining umumiy ko'rinishi mamlakatning jami ijtimoiy xarajatlari—davlat hamda tarmoqlar, korxonalar

va tashkilotlar miqyosidagi barcha xarajatlarning yig'indisidan iboratdir. Agrosanoat majmuining ijtimoiy xarajatlari—individual korxonalarining, tashkilotlarning xarajatlari yig'indisidir. Shunday tarmoqlardan eng muhimi, ASMning 2-bo'g'ini xisoblangan qishloq xo'jaligidir. Qishloq xo'jalik korxonalari turli xildagi talablarni qondirish maqsadida mahsulotlar ishlab chiqarish, hizmatlarni bajarish uchun moddiy, pul va mehnat xarajatlarini amalga oshiradilar. Yuqorida qayd etganimizdek, korhona miqyosidagi moddiy va buyumlashgan xarajatlar S harfi bilan, mehnat xarajatlari, ish haqi shaklida bo'lib, V harfi bilan belgilanadi. Korxonalar xarajatlarining umumiy ko'rinishi quyidagicha: $S+V$. Bu umumiy xarajat hisoblanadi [1].

Qishloq xo'jalik korxonalari turli xildagi mahsulotlarni yetishtirish, xizmat va ishlarni bajarish uchun moddiy va buyumlashgan quyidagi xarajatlarni amalga oshiradilar: urug'lik, ko'chat, mineral, mahalliy o'g'itlar, kimyoviy vositalar, yoqilg'i, yog'lovchi materiallar, ozuqa va yem-xashaklar, asosiy vositalarning eskirish qiymati, ishchi hizmatchilarning mehnatlariga to'langan haqlar, soliqlar, kreditlar uchun to'lovlar, mahsulotlarni sotish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar, kam qiymatli, tez eskiruvchan materiallar va boshqalar. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tarmoqda amalga oshiriladigan xarajatlarning yangi tartibi 1995 yil 1-yanvardan boshlab joriy etilgan. U "Mahsulot ishlab chiqarish (ish, hizmat) va sotish tannaxrlariga qo'shiladigan xarajatlar tarkibi va moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risidagi NIZOM"da ifodasini topgan [2].

Hozirgi davrda qishloq xo'jaligida amalga oshiriladigan xarajatlar o'zgaruvchan hamda doimiy xarajatlardan tashkil topadi [3]. Ular ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning hajmi, ish miqdorining o'zgarishi bilan uzviy bog'langan bo'ladi. Doimiy xarajatlar ishlab chiqariladigan mahsulot hajmining o'zgarishi bilan bog'liq emas. Mahsulot hajmi ko'payishi yoki kamayishi bilan doimiy xarajatlar qiymati o'zgarmaydi. Masalan, yer uchun ayrim asosiy vositalarga to'lanadigan ijara haqi, ayrim asosiy vositalarning eskirish summasi (amortizatsiya summasi) to'lovlari va boshqalar doimiy xarajatlar tarkibiga kiradi. O'zgaruvchan xarajatlar ishlab chiqariladigan mahsulot hajmining o'zgarishi bilan bevosita bog'liqdir. Ishlab chiqariladigan mahsulotlar miqdorining ko'payishi o'zgaruvchan xarajatlar ko'proq sarflanishini taqozo etadi. Ularga urug'liklar, ko'chatlar, mineral va mahalliy o'g'itlar, ozuqalar, yem-xashak, mehnatga to'lanadigan ish haqi, elektroenergiya xarajatlari va boshqa xarajatlar kiradi.

Qishloq xo'jaligida mahsulot yetishtirish, ish va hizmatlarni bajarish uchun qilinayotgan barcha xarajatlar iqtisodiy mazmunga, maqsadga, hisobot ob'yektiga

hamda shakllanish manbalariga ko'ra, quyidagi elementlarga va moddalarga guruhlashtirilgan :

- mahsulot etishtirish, ishlarni, xizmatlarni bajarish bilan bog'liq xarajatlar;
- davr xarajatlari;
- moliyaviy faoliyat bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar;

• favqulodda qilinadigan xarajatlar(foйда, zararlar). Iqtisodiy mohiyatiga ko'ra, bir xil xarajatlar xarajat elementlarini, bir nechta xarajat elementlari xarajat moddalarini tashkil etadi [4].

Demak, xarajat moddalari xarajat elementlariga nisbatan kengroqdir. Amalga oshirilayotgan va oshirilishi lozim bo'lgan xarajatlarni iqtisodiy elementlar bo'yicha guruhlashtirish natijasida mehnat xarajatlari uchun berilgan ish xaqini va uning tarkibini, sarflangan moddiy (material) xarajat, turli maqsadlarga sarflangan pul xarajatlari (ob'yektlari bo'yicha) summasini aniqlab, ularni chuqur tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Sarflanayotgan xarajatlarni tahlil etish jarayonida ularning qanchasi mahsulot yetishtirishga oid texnologik jarayonlar bo'yicha sarflanganligiga ham alohida e'tibor beriladi. Bundan maqsad fan-texnika, texnologiya yangiliklarini ishlab chiqarishning u yoki bu jarayoniga tatbiq etish natijasida xarajatlarni tejash imkoniyatini aniqlashdir. Shuning uchun ham xarajatlarni mahsulot yetishtirish texnologik jarayonlari bo'yicha ham turkumlashtirish mumkin. Qishloq xo'jaligida xarajatlarni sarflashdan yana bir maqsad–yetishtirilayotgan bir birlikdagi mahsulot, bajarilayotgan ishlar, hizmatlar uchun o'rtacha qancha xarajat qilinganligini ham aniqlashdir, ya'ni ularning tannarxlarini bilishdir. Mahsulot (ish, hizmat) tannarxi darajasi ularning foydali yoki zararliligi bo'yicha aniqlanadi. Shuning uchun xarajatlar har bir tannarx ob'yekti bo'yicha to'g'ri olib borilishini ta'minlash lozim.

Qishloq xo'jaligida xarajat mahsulot yetishtirish jarayonida bevosita hamda bilvosita sarflanadigan xarajatlarga ham turkumlashtiriladi. **Bevosita xarajatlar** mahsulotlarni yetishtirishda bevosita qatnashadi va ular mahsulot hajmiga, sifatiga to'g'ridan to'g'ri ta'sir ko'rsatadi [5]. Masalan mineral o'g'itlarni miqdorini oshirilishi yoki kamaytirilishi qishloq xo'jaligida yetishtirilayotgan mazxsulot xosildorligiga va sifatiga bevosita ta'sir o'tkazadi. Mineral o'g'itlar me'yorida berilganda xosildorlik va sifat oshadi. Me'yoridan ortiqcha yoki kam berilganda xosildorlik va mahsulot sifati kamayadi. Qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirishda (ishlarni bajarish va hizmatlarni ko'rsatishda) bevosita qatnashadigan xarajatlarga quyidagilar kiritiladi:

Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ning ishlab chiqarish tannarxiga kiritiladigan xarajatlar tarkibi. Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ning ishlab chiqarish tannarxini hosil qiluvchi xarajatlar, ular iqtisodiy mazmuniga ko'ra, quyidagi elementlar bilan guruhlariga ajratiladi:

- ishlab chiqarish bilan bog'liq moddiy xarajatlar;
- ishlab chiqarish hususiyatiga ega bo'lgan mehnatga haq to'lash xarajatlari;
- ishlab chiqarishga tegishli bo'lgan ijtimoiy sug'urta ajratmalari;
- asosiy fondlar va ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lgan nomoddiy aktivlar amortizatsiyasi;
- ishlab chiqarish ahamiyatiga ega bo'lgan boshqa xarajatlar.

Ishlab chiqarish bilan bog'liq moddiy xarajatlar Ishlab chiqarish bilan bog'liq moddiy xarajatlarga quyidagilar tegishli:

- ishlab chiqariladigan mahsulotning asosini tashkil etib, uning tarkibiga kiradigan yoki mahsulot tayyorlashda (ishlarni bajarishda, xizmatlarni ko'rsatishda) zarur tarkibiy qism hisoblangan xomashyo va materiallar;

- sotib olinadigan, kelgusida ushbu xo'jalik yurituvchi sub'yektlarida montaj qilindigan yoki qo'shimcha ishlov beriladigan butlovchi buyumlar va yarim tayyor mahsulotlar;

- tashqi yuridik va jismoniy shaxslar, shuningdek, xo'jalik yurituvchi sub'yektning ichki tarkibiy bo'linmalari tomonidan bajariladigan, faoliyatning asosiy turiga tegishli bo'lmagan, ishlab chiqarish hususiyatiga ega bo'lgan ishlar va xizmatlar

- tabiiy xomashyo (yer rekultivatsiyasiga ajratmalar, ixtisoslashtirilgan yuridik shaxslar tomonidan amalga oshiriladigan yerni rekultivatsiya qilish ishlariga haq to'lash), ildizi bilan beriladigan daraxtga haq to'lash, sanoat korxonalarini tomonidan suv xo'jaligi tizimidan belgilangan limitlar doirasida va undan ortiqcha olinadigan suv uchun haq to'lash.

- texnologik maqsadlarga energiyani barcha turlarini ishlab chiqarishga, binolarni isitishga sarflanadigan yonilg'ining chetdan sotib olinadigan barcha turlari, xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning transporti tomonidan bajariladigan, ishlab chiqarishga xizmat ko'rsatish bo'yicha transport ishlari;

- xo'jalik yurituvchi sub'yektning texnologik, transport va boshqa ishlab chiqarish va xo'jalik ehtiyojlariga sarflanadigan barcha turdagi xarid qilinadigan energiya (xo'jalik yurituvchi sub'yektning o'zi tomonidan ishlab chiqariladigan elektr energiyaga va energiyani boshqa turlariga, shuningdek, xarid qilinadigan

energiyani iste'mol joyigacha transformatsiya qilish va uzatish xarajatlari xarajatlarning tegishli elementlariga kiritiladi);

- ishlab chiqarish sohasida moddiy boyliklarning tabiiy yo'qotish me'yorlari doirasida va ulardan ortiqcha yo'qotilishi, yaroqsizlanishi va kam chiqishi;

- xo'jalik yurituvchi sub'yektning transporti va xodimlari tomonidan moddiy resurslarni etkazish bilan bog'liq xarajatlar (yuklash va tushirish ishlari ham shu jumlagacha kiradi) ishlab chiqarish xarajatlarining tegishli elementlariga kirishi kerak (mehnatga haq to'lash xarajatlari, asosiy fondlar amortizatsiyasi, moddiy xarajatlar va boshqalar);

- xo'jalik yurituvchi sub'yektlar tomonidan moddiy resurslarni etkazib beruvchilardan olinadigan idishlar ham moddiy resurslar qiymatiga kiritiladi;

- mahsulot tannarxiga kiritiladigan moddiy resurslar xarajatlaridan qaytariladigan chiqitlar qiymati, idish va o'rash-joylash materiallari qiymati. Ular amaldagi sotilishi, foydalanilishi yoki omborga kirim qilinishi narxi bo'yicha chiqarib tashlanadi;

- "moddiy xarajatlar" elementi bo'yicha aks ettiriladigan moddiy resurslar qiymati sotib olish narxidan, shu jumladan, bitishuvlarida, qo'shimcha narx dan, ta'minot, tashqi iqtisodiy tashkilotlar tomonidan to'lanadigan vositachilik taqdirlashlaridan, tovar birjalari hizmatlari qiymatidan, shu jumladan, brokerlik hizmatlaridan, bojlar va yig'implardan, transportda tashishga haq to'lashdan, tashqi yuridik shaxslar tomonidan amalga oshiriladigan saqlash va yetkazib berishga haq to'lashdan kelib chiqib shakllanadi [6].

Har qanday ishlab chiqarish ma'lum xarajatlar bo'lishini talab qiladi. Boshqacha aytganda, biror bir mahsulotni ishlab chiqarish uchun resurslar sarf qilinadi. Jumladan, kishilar mehnat qiladi va o'z kuchini sarflaydi. Ularning qilgan mehnati uchun xaq to'lanadi. Mehnat uchun to'langan haq va uning qo'shimchalari ishlab chiqarish uchun xarajat hisoblanadi. Qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish uchun urug'lik, yoqilg'i – moylash materallari, o'g'itlar, yem-xashak, ishlab chiqarishni boshqarish bilan bog'liq xarajatlar va boshqa materiallar sarflanadi. Ular ham ma'lum bahoga (qiymatga) ega. Ishlab chiqarish jarayonida asosiy vositalar ishtirok etadi. Asosiy vositalar ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etishi, vaqt o'tishi natijasida jismonan eskiradi. Bu eskirishning miqdori amortizasiya ajratmasi yordamida aniqlanadi. Amortizasiya ajratmalari ham mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ishlab chiqarish xarajatlari tushunchasidan "mahsulot tannarxi" tushunchasi kelib chiqadi. Mahsulot tannarxi deganda mahsulot birligini ishlab chiqarish uchun qilingan xarajatlarning puldagi

ifodasi tushuniladi. Mahsulot tannarxi shu mahsulot qiymatining bir qismi hisoblanadi. Mahsulot qiymati bilan tannarxi o'rtasidagi farq umumiy holda foyda miqdorini ifodalaydi. Tannarx iqtisodiy kategoriya bo'lib iqtisodiy samaradorlikning muhim ko'rsatkichi hisoblanadi. Tannarx ishlab chiqarilayotgan mahsulotning, ko'rsatilayotgan xizmatning qanchaga tushganini bildiradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tarmoqlar, korxonalar miqyosida umumiy qiymat ko'rsatkichlari bilan birgalikda o'rtacha xarajatlar, ya'ni tannarx ko'rsatkichi ham faoliyat ko'rsatishi taqozo etiladi. Tannarx bozor iqtisodi sharoitida iqtisodiy kategoriya hisoblanadi. Uning yordamida qishloq xo'jaligida yetishtirilayotgan mahsulotlar, bajarilayotgan ishlar va ko'rsatilayotgan xizmatlarning bir birligi xo'jaliklar uchun qancha so'mga tushganligi aniqlanadi. Ularning darajasi qiymatni ifodalovchi baholar darajasi bilan taqqoslanishi natijasida olinadigan foyda yoki ko'riladigan zararlar darajasi aniqlanadi. Bu ko'rsatkich xo'jaliklarning ichki boshqaruvchilari uchun juda muhimdir. Hozirgi davrda mahsulot (ish, xizmat)ning ishlab chiqarish tannarxi aniqlanadi. Tannarx deganda bir birlikdagi mahsulot ishlab chiqarish, ish va xizmatlarni bajarish uchun sarflangan moddiy, mehnat, pul xarajatlari nazarda tutiladi. Uning mutlaq (absolyut) darajasini aniqlash uchun barcha bevosita va bilvosita ishlab chiqarish xarajatlarining umumiy summasi shu xarajatlar yordamida ishlab chiqarilgan yalpi mahsulot miqdoriga taqsimlanadi [7].

Iqtisodiyotda tannarxning ikki turi bir-biridan farqlanadi: Birinchisi, mahsulotning ishlab chiqarish tannarxidir. Bu mahsulot birligini ishlab chiqarish uchun sarflangan xarajatlarning puldagi ifodasidir. Ikkinchisi, mahsulot birligining to'liq tannarxi. Mahsulot birligining to'liq tannarxi uni ishlab chiqarish va sotish bilan bog'liq xarajatlarning puldagi ifodasidir. Bundan tashqari texnologik tannarx ham aniqlanadi. Texnologik tannarx deganda korxonada ichidagi syexlar, oila pudratida mahsulot birligini ishlab chiqarish qilingan xarajatlarning puldagi ifodasiga tushuniladi. Texnologik tannarxga korxonani boshqarish va ishlab chiqarishni tashkil etish bilan bog'liq xarajatlar qo'shilganda ishlab chiqarish tannarxi kelib chiqadi [8].

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari tannarxi mahsulot birligini ishlab chiqarish uchun sarflangan resurslarning xarajatini (miqdorini) joriy narxlarda hisoblash asosida aniqlanadi. Qishloq xo'jaligida mahsulotlar tannarxini aniqlashda xarajatlarni ma'lum guruhlariga bo'lish zaruriyati bor va undan foydalanadi. Xarajatlarni guruhlariga bo'lish mahsulot tannarxi kalkulyasiyasi deb ataladi. Kalkulyasiya - amalga oshirilayotgan xarajatlarni guruhlariga, xarajat moddalariga bo'lishdir. Qishloq xo'jaligida mahsulot tannarxiga quyidagi xarajatlar kiradi.

Tannarxning tarkibini yillar davomida tahlil qilib o'rganish iqtisodchilarga, xo'jalik rahbarlariga mavjud kamchilik va foydalanil mayotgan imkoniyatlarni ko'rsatadi. Mahsulot tannarxiga kirgan xarajatlar tarkibi, miqdori va iqtisodiy mohiyati jihatidan bir-biridan farq qiladi. Shuning uchun ularni xarajat moddalariga to'g'ri bo'lish katta ahamiyat kasb etadi [9].

Ishlab chiqarish jarayonida qatnashishiga qarab xarajatlar to'g'ri yoki bevosita hamda egri yoki bilvosita xarajatlarga bo'linadi. Bevosita xarajatlar mahsulotlar ishlab chiqarish jarayonida qatnashadi va tannaxga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Bularga o'g'itlar, urug'liklar, yem-xashak, shu mahsulotni ishlab chiqarishda ishtirok etkanlarning ish haqi va boshqalar kiradi. Lekin, qishloq xo'jaligining o'ziga xosligi shundaki, unda bir xodim yoki bir texnika vositasi bir yilda bir nechta mahsulot ishlab chiqarishga xizmat qiladi. Ularning xarajatlarini ana shu mahsulotlar o'rtasida taqsimlash ma'lum qiyinchiliklar tug'diradi. Ayniqsa, korxonani boshqarish bilan bog'liq xarajatlar bu borada alohida metodikani talab qiladi. Bu xarajatlar bir mahsulot turiga to'g'ridan-to'g'ri kirmaganligi sababli ularni bilvosita yoki egri xarajatlar deb yuritiladi [10]. Qishloq xo'jaligida barcha xarajatlar 1 gektar yoki bir bosh chorva hayvoniga hisoblanadi. Bir gektar yerdan olingan mahsulot miqdoriga shu bir gektar yerga ketgan xarajatlar miqdorini bo'lish yo'li bilan aniqlanadi. Chorvachilikda bir bosh chorva moliga qilingan xarajatlar miqdorini shu chorva molidan olingan mahsulotga bo'lish yo'li bilan aniqlanadi. Bu bir qarashda ancha tushunarliga o'xshaydi. Aslida esa bunda o'ziga xos qiyinchiliklar mavjud. Gap shundaki, qishloq xo'jaligida bir ishlab chiqarish jarayonida asosiy, qo'shimcha va yondosh mahsulotlar olinadi. Masalan, sut chorvachiligida olingan sut asosiy mahsulot, sigirdan olingan buzoq esa qo'shimcha mahsulot hisoblanadi. Shu sigirdan 5 – 6 tonna miqdorida organik o'g'it – go'ng olinadi. Bu mahsulot yondash mahsulot hisoblanadi. Barcha xarajatlar bir bosh sigirga qilingan. Ya'ni, sigir boqilgan va natijada 3 xil mahsulot olingan. Biz sutga, buzoqqa va go'ngga alohida xarajat qilgan emasmiz. Bunday holda mahsulot birligining tannarxini hisoblash o'ziga xos murakkablikni keltirib chiqaradi.

Qishloq xo'jaligida maxsulot yetishtirish va turli xizmatlarni tashkil etishda eng dolzarb muammolardan biri-bu qishloq xo'jaligida yetishtirilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xarid baholari shu maxsulotlarni yetishtirish jarayonida sarf etilgan resurslarning xarid baxolari o'rtasidagi nomutanosiblikdir. Chunki, bugungi kunda qishloq xo'jaligi maxsulotini yetishtirishda ishtirok etadigan resurslarni narxlari qishloq xo'jaligi maxsulotlarini xarid baholariga nisbatan tez o'sib ketmoqda. Bu ekvivalentlikni oshishi qishloq xo'jaligi maxsulotlari va noqishloq xo'jalik

maxsulotlari o'rtasidagi narx tafovutini oshiradi. Shu nuqtai nazar qaralganda qishloq xo'jaligida mahsulot birligining tannarxini pasaytirish agrosanoat majmuasining eng dolzarb masalalardan biridir. Mahsulot birligi tannarxini pasaytirish ayniqsa resurslar cheklangan sharoitda katta amaliy ahamiyat kasb etadi. Mahsulot tannarxi to'g'ridan-to'g'ri ikki omilga bog'liq. Birinchidan, yetishtirilayotgan mahsulotning miqdori va sifati xamda yetishtirilayotgan mahsulot uchun sarf etilayotgan resurslarning narxiga bog'liq. Yetishtirilayotgan mahsulot miqdori va sifatini oshishiga nimalar ijobiy ta'sir etsa, ular ustida ishlash lozim.

Xulosa. Mahsulotlar tannarxi iqtisodiy kategoriyalardan biri bo'lib, mahsulot birligini ishlab chiqarish uchun sarflangan xarajatlarning puldagi ifodasidir. To'la tannarx deganda mahsulot birligini ishlab chiqarish va uni sotish uchun sarflangan xarajatlarning puldagi ifodasiga tushuniladi. Mahsulotlarning tannarxi shakllanishiga juda ko'plab omillar ta'sir etadi. Mahsulot tannarxini pasaytirish agrosanoat majmuasining samaradorligini oshiradi. O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligida mahsulot birligining tannarxini pasaytirish bo'yicha katta imkoniyatlar mavjud.

References:

1. O.Shermatov. Agrosanoat majmuasi iqtisodiyoti (Darslik). "Step by step print" MChJ bosmaxonasi. Andijon – 2023 – 288 b.
2. O'zbekiston respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 05.02.1999 yildagi 54-son. "Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlari tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" <https://lex.uz/docs/-264422>
3. <https://dropt.ru/uz/design/izderzhki-byvayut-postoyannye-i-peremennye-izderzhki/>
4. O.Shermatov. Agrosanoat majmuasi iqtisodiyoti (Darslik). "Step by step print" MChJ bosmaxonasi. Andijon – 2023 – 288 b.
5. Hasanov, Bahodir Akramovich. Boshqaruv hisobi: Darslik / B.A. Hasanov, A.A. Xashimov. - Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005. -260 b
6. O.Shermatov. Agrosanoat majmuasi iqtisodiyoti (Darslik). "Step by step print" MChJ bosmaxonasi. Andijon – 2023 – 288 b.
7. A. Qosirnov, G. Davlatova. Xo'jalik faoliyati tahlili. T., "Aloqachi", 2007, 144 bet.
8. Z.T. Gaibnazarova, Sh.A.Isamuxametov.Iqtisodiyot nazariyasi. (Darslik) - T.: "Innovation rivojlanish nash riyotmatbaa uyi", 2020. 526 b.
9. O'quv qo'llanma TDAU Buxgalteriya hisobi, tahlil va auditi, R.D.Dusmuratov , G.B.Tursunkulova.
10. Z.T. Gaibnazarova, Sh.A.Isamuxametov.Iqtisodiyot nazariyasi. (Darslik) - T.: "Innovation rivojlanish nash riyotmatbaa uyi", 2020. 526 b.